

FAKULTET FOR UTDANNINGSVITENSKAP OG HUMANIORA

BACHELOROPPGAVE

Studieprogram: Barnehagelærer Bachelor,
Heltid.
BBLBAC-2 23H Bacheloroppgave

Høsten, 2023

Åpen / Konfidensiell

Kandidatnummer(e): 1632 & 1627

Fagansvarlig: Ksenia Solheim og Ingrid Rusnes

Veileder: Sara Essmaeeli

Tittel på bacheloroppgaven: Å gi de stille barna en stemme

Studiepoeng: 15

Emneord: BBLBAC-2 23H

Sidetall: 39

+ vedlegg/annet: 2

Stavanger, 05/01/2024

Sammendrag

I bacheloroppgaven vår har vi valgt å skrive rundt problemstillingen "*Hvordan inkluderer barnehagepersonalet de stille barna til å medvirke i barnehagehverdagen?*". Vi har gjennom denne oppgaven undersøkt hva som blant annet kjennetegner de stille barna og hvordan personalet jobber med å inkludere dem til medvirkning i hverdagen. Vi har valgt å ta i bruk kvalitativ metode, hvor vi har intervjuet tre pedagogiske ledere fra ulike barnehager.

I intervjuene kom det fram at informantene kjennetegnet de stille barna som barn som er profesjonelle på å gjemme seg og ofte stiller seg til veggen vekk fra fellesskapet. For at de stille barna skulle få en mulighet til å medvirke i barnehagehverdagen, kom det fram at voksenrollen og deres holdninger og tilrettelegging av miljø har en stor betydning, hvor et bra foreldresamarbeid spiller en viktig faktor.

Forord

Som to snart ferdig utdannede barnehagelærere har vi skapt oss erfaringer gjennom forelesninger og praksis. Vi har spesielt bemerket oss de barna som ikke tar så mye plass, som kan oppfattes usynlige og stille. Sammen har vi hatt en felles interesse og undret oss over disse barna som vi velger å betegne som stille barn, hvor vi fant ut at dette var noe vi ville forske videre på. Vi ønsket å finne ut hvordan vi i senere tid kan jobbe med å løfte frem de stille barna og hvordan vi kan arbeide med å inkludere dem til medvirkning i fellesskapet.

Denne bacheloroppgaven er skrevet som en avsluttende del av et 3-årig bachelorstudie i forbindelse med barnehagelærerutdanningen på Universitet i Stavanger, campus Ullandhaug. Dette har vært en utfordrende og spennende prosess, hvor vi har fått ny kunnskap og bredere forståelse av hvordan vi kan inkludere de stille barna i barnehagen.

Vi har hatt mange gode støttespillere gjennom denne prosessen, som fortjener en stor takk. Først og fremst ønsker vi gjerne å rette vår takk til vår veileder, Sara Esmaeeli, for inspirasjon og gode tilbakemeldinger. Vi setter stor pris på det du har gjort for oss. Vi ønsker også å rette en takk til Filiorum, som er et senter for barnehageforskning. Takket være dem fikk vi muligheten til å delta i prosjektet hverdagspraksiser. Gjennom Filiorum fikk vi muligheten til å ta lydopptak under intervju, noe som var til stor hjelp under transkriberingen. Vi ønsker også å takke alle informantene som stilte opp til intervju. Uten dere hadde vi ikke hatt noen som helst empiri å forske på. Takk for motet dere hadde til å dele deres tanker og refleksjoner med oss. Sist men ikke minst vil vi takke familiene våre. Dere har vært med på å forme oss slik vi er, og har alltid vært trygge støttespillere som vi kan dele tanker og refleksjoner sammen med. Vi setter uendelig stor pris på deres råd og støttende ord.

Til slutt ønsker vi å takke hverandre, hvor det å ha jobbet sammen i gruppe har vært en kjekk og lærerik prosess. Vi har sammen fått muligheten til å ha diskusjoner rundt temaet hvor vi har både vært enige og uenige, men avslutningsvis har vi alltid kommet frem til enighet. Grunnet tidligere erfaringer med å jobbe sammen som gruppe, visste vi at vi kom til å få et godt samarbeid. Til tross for lange dager, har vi støttet hverandre og hatt noen morsomme stunder med godt humør sammen. Dette er en opplevelse vi vil ta med oss videre og ikke ville vært foruten. Takk til oss selv!

Stavanger, januar 2024

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	2
Forord	3
1 Innledning	5
1.1 Valg av oppgave:	5
1.2 Valg av problemstilling:.....	6
1.3 Oppgavens oppbygning:	8
2 Teori og innføringsdokumenter	8
2.1 De stille barna.....	8
2.2 Barns medvirkning	10
2.3 Inkludering	11
2.4 Voksenrollens betydning rundt de stille barna	12
2.5 Trygghet og tilknytning	14
2.6 Foreldresamarbeid og barns følelser	15
3 Metode	16
3.1 Kvalitativ og kvantitativ metode	16
3.2 Valg av metode	16
3.3 Valg av informanter og gjennomføring av intervju.....	17
3.4 Bearbeiding av datamaterialet	17
3.5 Metodekritikk.....	18
3.6 Forskningsetikk og personvern.....	19
3.7 Kunne vi gjort noe annerledes?	20
4 Empiri og analyse	21
4.1 De stille barna - “Barna som er profesjonelle på å gjemme seg”	21
4.2 Voksenrollen - Inkludering og medvirkning, veien til trygge og nære relasjoner	24
4.3 Foreldresamarbeid - “Å ha en trygg tilknytning er en forutsetning for hvordan vi evner å uttrykker følelser” (Barsøe, 2010, s.54)	27
5 Konklusjon:	29
6 Litteraturliste:	32
7 Vedlegg 1: Intervjuguiden	34
8 Vedlegg 2: Samtykkeskjema	36

1 Innledning

1.1 Valg av oppgave:

Temaet vi har valgt for denne oppgaven er de stille barna. Når vi snakker om de stille barna mener vi nødvendigvis ikke de som er mer forsiktige og kan trekke seg tilbake i sosiale sammenhenger. Vi retter oss mer mot de barna som har en gjengående tilbaketrukket atferd, hvor det i verste fall kan være til hinder for barnets utvikling og psykiske helse. Selv om de stille barna har en gjengående tilbaketrukket atferd, har de like mye rett til å bli sett og hørt som alle andre barn. Sjøvik sier at i Norge skal all pedagogisk virksomhet ivareta barnas verdi til tross for ulikheter (2014, s.42). Det er viktig at personalet har rikelig kunnskap og kompetanse rundt dette, da de stille barna kan ha like mye å bidra med, men trenger en spesiell tilrettelegging for å kunne uttrykke seg på sin måte. Ved å dekke alle fagområdene i rammeplanen som er en forskrift til barnehageloven, gir du alle barna muligheten til å delta og å uttrykke seg fritt.

Barnehagen skal tilrettelegge for at alle barn skal få muligheten til å danne vennsksapsrelasjoner og delta i sosiale samspill med andre barn. I tillegg skal barnehagen også legge tilrettelegge for at alle skal bli sett, hørt og respektert hvor personalet skal passe på at de får den støtten de har behov for. Dette kan være støtten til å skape og erfare trygge relasjoner til voksne og andre barn i barnehagen (Kunnskapsdepartementet, 2017, s.19).

I dette studieforløpet har vi hørt og sett hvor viktig det er med inkludering, mens vi i praksis har observert og erfart at personalet i barnehagen ofte har mangel på kompetanse. Vi har i etterkant reflektert over hvordan personalet møter barna i barnehagen, hvor vi ser på bacheloren som en mulighet til å skape en bevissthet rundt barna med stille og tilbaketrukket atferd.

1.2 Valg av problemstilling:

Vi har gjennom studieforløpet fått utprøvd oss i praksis i barnehagelærerrollen. Gjennom observasjoner vi gjorde, så vi lite fokus rundt barna som var stille, noe som førte til at vi ønsket å forske mer rundt den stille atferden.

Problemstillingen vi har valgt er *“hvordan inkluderer barnehagepersonalet de stille barna til å medvirke i barnehagehverdagen?”*.

Hensikten med denne oppgaven er å se hvordan barnehagepersonalet i de ulike barnehagene oppfatter og jobber med begrepet inkludering, og hvordan de tar i bruk denne kunnskapen til å la de stille barna medvirke. Når vi snakker om barnehagepersonalet ønsker vi å ha et fokus på de pedagogiske lederne som jobber i barnehagen. Vi vil likevel nevne at assistentene er en viktig del av barnehagehverdagen, og som ofte er den delen av personalet som er mest sammen med barna på avdelingen. Selv om assistentene ofte er tilstede med barna, ønsker vi å ha fokus på hvordan en utdannet barnehagelærer reflekterer over vårt valgte tema. For å nyansere oppgaven har vi valgt å intervju tre pedagogiske ledere, både med lang og kort erfaring som utdannet barnehagelærer.

Inkludering vil ha et stort fokus i denne oppgaven, men vi vil avgrense det med å fokusere på hvilke kunnskaper og kompetanse personalet har rundt inkludering av de stille barna i barnehagen. Med inkludering mener vi at barna skal få ha en plass i et fellesskap og få mulighet til å delta i sosiale sammenkomster uavhengig av deres forutsetninger, bakgrunn og/eller funksjonsevne. Dette går og under medvirkningsbegrepet, hvor medvirkning for oss er muligheten barna får i forhold til å ytre seg, bli hørt og sett og få tatt avgjørelser i fellesskapet. Med de stille barna mener vi barna som ikke tar så mye plass og kan bli vanskelige å legge merke til i gruppen.

I vår oppgave ønsker vi å rette fokuset mot barna som er stille. I hovedsak vil vi bruke “de stille barna” som hovedbegrep. Likevel ønsker vi å beskrive hva som kan definere at et barn er stille. Et stille barn kan beskrives med at de har en innagerende atferd. Vi sier innagerende atferd, og ikke innagerende barn, da barna ikke innagerer i en statisk tilstand, men i enkelte situasjoner og kontekster.

Vi har erfart at tilbaketrukne eller stille atferdsuttrykk hos barn og ungdom blir ofte ignorert eller oversett fordi de ikke har en umiddelbar innvirkning på menneskene rundt dem.

Det kan være utallige grunner til at vi ser en stille atferd hos et barn. Det kan være at barnet er stille og sjenert, og at dette er en væremåte for barnet som føles naturlig. Samtidig kan den tilbaketrukne atferden være et uttrykk for at barnet har det vanskelig. Da er det viktig at vi som voksne ser barnet, og tar det på alvor.

Vi ønsker å fokusere på de stille barna som Ingrid Lund betegner som «slow to warm up»-barn og unge. “De trenger litt mer tid enn andre til å bli trygge uten at det nødvendigvis behøver å være tragiske historier bak den tilbaketrukne atferden” (2012, s.26).

For å kunne svare på problemstillingen og finne ny kunnskap, har vi valgt å samle inn data i ulike barnehager i form av intervju. Vi har valgt å bruke ordet informanter når vi refererer til de vi har intervjuet i teksten, hvor dette er en fellesbetegnelse som dekker dem alle (Dalland, 2020, s.67).

Vi intervjuet tre personer med ulik erfaring og kompetanse fra barnehagen, hvor alle per dags dato er ansatt som pedagogiske ledere med barnehagelærerstudiet i bakgrunn. Vi lagde en intervjuguide med ulike spørsmål og temaer som skulle hjelpe til med å svare på problemstillingen, hvor den ble sendt inn til godkjenning av veileder. I forkant av prosessen var vi nødt til å avgrense og tilspisse spørsmålene som skulle bli stilt i løpet av intervjuene slik at oppgaven ikke ble for omfattende. Vi ønsket at intervjuet skulle ha en viss struktur og hensikt, hvor målet var å få en dypere forståelse rundt den pedagogiske lederens kunnskaper, erfaringer, metoder og verdier i forhold til inkludering av de stille barna i barnehagen. Det var derfor viktig for oss å gå skikkelig gjennom oppgavens mål, hvor vi fokuserte på å ha med riktige spørsmål som presiserte begrepene vi ønsket å ha fokus på. Dette skulle bidra til å besvare problemstillingen og belyse vårt tema på best mulig måte.

1.3 Oppgavens oppbygning:

Vi har nå gjort rede for valg av tema og problemstilling. Videre belyser vi teori og innføringsdokumenter som vi mener er relevante for å besvare problemstillingen vår. Første del av teorikapittelet inneholder de sentrale begrepene i vår problemstilling. Her tar vi for oss hva som defineres som de stille barna, etterfulgt av begrepene barns medvirkning og inkludering. Vi har nå gjort rede for valg av tema og problemstilling. Et resultat av å skrive om disse begrepene tar oss videre inn på hvorfor voksenrollen spiller en essensiell rolle i møte med de stille barna. Her har vi fokus på begreper som trygghet og tilknytning. I underkategorien trygghet og tilknytning vil vi ta for oss litt om forskning rundt trygghetssirkelen, noe som er relevant i forhold til barns relasjonsbygging og hvordan foreldresamarbeid har en innvirkning i barnas liv.

Deretter kommer et kapittel om valg av metode, hvor vi vil beskrive metoden vi har tatt i bruk, valg av informanter og hvordan vi har bearbeidet og analysert empirien fra intervjuene. Vi vil deretter presentere empiri og analyse i et eget kapittel for å skape en flyt og struktur. Gjennom oppgaven velger vi å trekke frem noen av emnene som blir tatt opp i teoridelen. Oppgaven vår avsluttes med en konklusjon hvor vi ønsker å komme med svar på valgt problemstilling.

2 Teori og innføringsdokumenter

I dette kapittelet presenterer vi teori og innføringsdokumenter som er relevante forhold til oppgavens problemstilling. Innføringsdokumentet som står mest relevant til å belyse valgt problemstilling er rammeplanen, som er en forskrift til barnehageloven. Da vårt fokus for oppgaven er de stille barna, barns medvirkning, inkludering og voksenrollen, trekker vi inn relevant teori som støtter opp rundt det valgte tema.

2.1 De stille barna

Pedersen forteller at de stille barna ofte kan bli betegnet og beskrevet som tilbaketrukne, noe som kan føre til få samspillserfaringer. Dette kan bli sett på som barn som ikke våger å ta mye initiativ overfor andre og har vanskeligheter for å uttrykke sine følelser fordi de er sjenerte og forsiktige (2015, s.87).

Lund definerer blant annet de stille barna som barn med en innagerende atferd, hvor atferden har en betydning på hvordan følelser, tanker og opplevelser holdes og vendes innover mot barnet selv. Hun nevner rundt dette at disse barna ikke er innagerende, men at de viser en stille atferd rundt og i de situasjonene barna opplever som vanskelig (2012, s. 25-27).

De stille barna kan ha et ønske om å være en del av et fellesskap, samtidig som de har et ønske om å være for seg selv (Gjertsen, 2013, s.165). Dette kan knyttes opp mot rammeplanen hvor det står at barnehagen er ansvarlig forhold til at alle barna føler seg sett og anerkjent for den de er, det skal bli synliggjort hver enkeltes plass og verdi i et fellesskap, hvor barna skal få oppleve et inkluderende barnehagemiljø (Kunnskapsdepartementet, 2017, s.9). Johannesen og Sandvik snakker om at ikke alle barn er like synlige, men at de har like stor rett til å bli sett og hørt. For at barna skal kunne bli dette er det viktig at de ansatte kan avdekke barnas behov og ønsker (2008, s.28). De ansatte må være lydhøre for barnas kommunikasjonsmetoder, hvor stillhet kan være en type kommunikasjonsform for barnet. Stillhet er et uttrykk som de ansatte skal kunne legge merke til og gi rom for, hvor stillheten kan være noe barna aktivt bruker på samme linje som de tar i bruk andre uttrykksmåter. Stillhet kan bli brukt til protest, men kan også handle om tenkning (Johannesen & Sandvik, 2008, s.73).

Barsøe skriver om de stille barnas væremåte og bekymringen den kan føre med seg, da de kan virke avvisende mot dem rundt seg. Videre forteller hun at barn kan ofte ta i bruk beskyttelsesstrategier når de føler seg redde eller utrygge. Dette kan være at de viser mangel på blikkontakt, at de trekker seg vekk fra fellesskapet, eller at de omtrent alltid har et mimikkfattig ansikt. Her er det fort gjort at vi voksne tolker det som at barnet ikke ønsker å ha kontakt med oss, og at vi rett og slett kan kjenne på en form for avvisning. Dette er bekymringsverdig da vi som mennesker dannes ved å være i kontakt med dem rundt oss. Hun forteller at alle utviklingsteorier vektlegger essensen av at god kontakt og samspill med barn og jevnaldrende skaper en god utvikling. Når de stille barna gjentatte ganger trekker seg vekk, vil de miste mange grunnsteiner som de trenger for å få en god utvikling. (2010, s.30-31). Barsøe forteller blant annet forskjellen mellom alle barn, hvor barn har ulike behov, følelser og måter å oppleve og reagere på (2010, s.28).

Som nevnt kan det være ulike grunner til at barna velger stillhet, dette kan blant annet være tilknytning og trygghet. Hvor betydningen av trygge rammer er med på å påvirke hvordan barnet videreutvikles til livet som venter dem. Barnas atferd har en stor betydning i forhold til læring og trygge og stabile relasjoner.

Skaper barna en frykt rundt det å kunne vise sårbarhet, er dette en utfordring for både barnet og omgivelsene barnet omgås med. Det er viktig å skape en trygghet for de stille barna i møte med ulike situasjoner, som kan påvirke hvordan samarbeidet og kommunikasjonen til barnet er (Lund, 2012, s. 22).

Det er viktig å kunne reflektere over hvorfor barnet velger stillhet og hvordan personalet da kan videre tilrettelegge for at de stille barna får en medvirkning i barnehagehverdagen på lik linje som alle andre.

2.2 Barns medvirkning

Rammeplanen krever at: «Barnehagen skal ivareta barns rett til medvirkning ved å legge til rette for og oppmuntre til at barna kan få gitt uttrykk for sitt syn på barnehagens daglige virksomhet (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 27). For at barnas medvirkning skal kunne finne sted, må personalet være bevisst på sin egen rolle. Personalet må være støttende og ha positive holdninger rundt muligheten for å gi barna rom til medvirkning sett vekk fra egne premisser. Personalet skal kunne ta utgangspunkt i barnas bakgrunn, kunnskaper og personlighet for å la dem kunne ha en innflytelse og muligheten til å uttrykke seg på sin måte til å medvirke i barnehagehverdagen.

De stille barna skal få muligheten til å medvirke like mye som andre, sett vekk fra at de kanskje krever mindre oppmerksomhet enn andre barn. Barna skal få like stor mulighet til å medvirke sett bort fra om deres kommunikasjonsmetode er verbalt eller nonverbalt (Bae et al., 2006, s. 13). Lund skriver blant annet for at personalet skal kunne fange opp barnas måter å kommunisere på. Det er viktig at de er tålmodige og har evnen til å lytte. Hun forteller at lytting handler ikke bare om å ta i bruk hørselen, men alle sansene for å oppfatte hva barna formidler, det er ikke bare det som blir sagt, men og det som kan observeres (2012, s.104-106).

Medvirkning handler om mer enn bare muligheten til å bestemme, blant annet om at de skal bli hørt og tatt på alvor. De stille barna kan få mindre oppmerksomhet, men ha like stort krav på å bli hørt, møtt og tatt på alvor. Gjennom medvirkning skal barna få muligheten til å gi uttrykk for sine meninger og ta del i ulike beslutninger. Barna skal og få føle at de er en del av et fellesskap, hvor deres deltagelse og bidrag har betydning.

Barnehagelærerens rolle er viktig i forhold til hvordan de fremmer barnas uttrykksmåter og lar dette bli med å bidra til endring. Medvirkning handler om å kunne gå inn i seg selv og se på sin egen væremåte, holdning og la andre få slippes til. Barnehagelæreren skal derfor legge til rette for at barna får muligheten til dette, hvor det skal komme frem gjennom deres holdninger og væremåte hvor de ser og anerkjenner barna (Bae et al, 2006, s.9-11).

Bae et al. (2006) hevder at egne oppfatninger av barns medvirkning er subjektive, noe som fører til at det blir praktisert på ulike måter. Hun sier at medvirkning er barns rettigheter til å erfare at de blir hørt, tatt på alvor og har en innvirkning på fellesskapet.

Hun mener blant annet at medvirkning er også medbestemmelse relevant. Dette er muligheten barn får til å ta del i beslutningsprosesser og få en stemme i hva som skal skje og hvordan. Dette innebærer mer enn at barna skal få velge mellom ulike alternativer som voksne har bestemt, hvor barna har en direkte innflytelse gjennom at de blir lyttet til i forkant av eventuelle avgjørelser (2006, s.9).

Det at barna får muligheten til å være med å medvirke i sin egen hverdag er med på å stimulere deres dannelsesprosess. Danningen som oppstår er med på å forme og utvikle barnet, hvor det gir barna muligheten til å skape en nysgjerrig og utprøvende holdning til omverdenen. Dannelsesprosessen foregår ofte i sosiale samhandlinger og gjennom læring, hvor sosialiseringen fører til at barna får ta del i et fellesskap. Rammeplanen skriver at medvirkning dreier seg om å la barna ta del i et fellesskap og se seg selv som verdifulle hvor deres handlinger fører til forskjell. Rammeplanen forklarer at det er gjennom sosiale samhandlinger og omgivelser rundt danning foregår, hvor muligheten for å fremme danning i barnehagen skjer gjennom forståelse og samarbeid med hjemmet. Rammeplanen sier blant annet at «Barna skal støttes i å uttrykke synspunkter og skape mening i den verden de er en del av» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 21).

2.3 Inkludering

Videre ønsker vi å fremme viktigheten av mangfold og inkludering i barnehagen. Inkludering er et sentralt begrep i dagens barnehagepedagogikk. I en stadig mer sammensatt og globalisert verden, står barnehagen overfor en betydelig utfordring - å skape en barnehagehverdag der hvert barn, uavhengig av ulike forutsetninger, føler seg inkludert og verdsatt med rom til å medvirke.

På lik linje som medvirkning, blir også inkludering nevnt i rammeplanen. Den krever blant annet at «barnehagen skal fremme demokrati og være et inkluderende fellesskap der alle får anledning til å ytre seg, bli hørt og delta.» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 8). Sjøvik hevder at en inkluderende barnehage legger vekt på å fremme møtet mellom hvert individ og samfunnet, samtidig som den verdsetter mangfold, variasjoner og ulikheter. Forskjellene blir anerkjent og verdsatt, og barn betraktes primært som barn med de samme grunnleggende behovene som andre barn, for eksempel når det gjelder lek og vennskap (2014, s. 354).

2.4 Voksenrollens betydning rundt de stille barna

Lund beskriver de stille barna med en innagerende atferd som utfordrende når den bryter med normativ atferd, åpen kommunikasjon og evnen til å bygge relasjoner. Videre forteller hun at atferden ses på som spesielt utfordrende når det kommer til hinder for lek, læring og de trygge og gode relasjonene med både barn og voksne. Dette kan igjen medføre at barnet får en økt frykt rundt det å være sårbar. Hun sier at blant annet utrygghet, ensomhet, avvisning, angst, depresjon og økt indre og/eller ytre aggresjonsuttrykk kan oppstå som noen av konsekvensene av atferdsvanskene. Sett i tråd med dette, ser vi at vanskene oppstår rundt selve samspillet med omgivelsene og det som er forventet av barnet, og ikke i barnet selv. Barnehagens måte å møte barn med denne typen atferd på er avgjørende for barnets videre læring og utvikling (2012, s.22). Lund nevner blant annet hvordan møtet med nye mennesker ofte dømmes på bakgrunn av hvilket førsteinntrykk vi danner oss. Dette kan være førsteinntrykk som bygges opp på bakgrunn av tidligere erfaringer, hvor personene vi møter kan minne oss om noen eller noe man har relasjon til, hvor atferden deres treffer noe som fremmer atferd hos oss. Dette kan føre til at vi stempler personene som for eksempel utfordrende, høylytte, stille og lignende (2012, s.37).

Det er viktig at barnehagepersonalet ser og respekterer enkeltbarnet og ser på barnet som et unikt individ med både muligheter og begrensninger. Det kan være problematisk å se og høre de stille barna da de ikke alltid uttrykker sine behov og ønsker på samme linje som de andre barna i barnehagen. Det er derfor viktig at personalet er bevisst på utfordringene rundt dette og at personalet har nok kompetanse og kunnskap til å kunne møte barna på en anerkjennende måte (Mørland, 2014, s.86).

En av de viktigste rollene til de voksne i barnehagen er å skape en trygghet for barna. På linje med teori så skriver rammeplanen at barnehagen skal sørge for at barna opplever trivsel, tilhørighet og trygghet (Kunnskapsdepartementet, 2017, s.17). Barsøe nevner at dette innebærer at barna skal få kunne på en trygghet som kan være en forutsetning for at barna skal kunne utforske, lære og utvikle seg (2010, s.115). Barnets trygghet i barnehagen bygges på en nær og trygg relasjon til en voksen. Barna er avhengige av at de voksne er tilstedeværende, tilpasser seg og lytter til de ulike uttrykksmåtene barna har behov for. For å fange opp de kroppslige uttrykkene og signalene må man ha tålmodighet og lytte. Å lytte er å ta i bruk alle sanser for å oppfatte hva barnet formidler, å lytte til det som ikke sies, men som kan observeres (Lund, 2012, s.104-106).

Som voksen er det essensielt at man bruker observasjon for å kartlegge hva som er barnets forutsetninger, og videre legge til rette for at barnet får den oppfølgingen det har behov for. Bae trekker frem hva forskningen sier om at barn bruker ulike kommunikasjonssignaler for å gi uttrykk for sine preferanser i hverdagslivet. Dette kan være uttrykksmåter som ikke-verbal kommunikasjon, lek, kroppsspråk, ansiktsuttrykk, tegning og maling for å fremme barns rett til medvirkning og deltakelse. Som tidligere nevnt har barna rett til å få medvirke i barnehagen ut fra sine egne forutsetninger. Når barnet vurderes å ha utfordringer med språk-, kommunikasjons-, relasjonelle- eller samspillsvansker, kan dette påvirke evnen barnet har til å forhandle, påvirke og å bli sett i barnehagen. Det vil altså kreve at personalet må arbeide målrettet mot å la barnet medvirke på lik linje med de barna som har bedre kompetanse på dette feltet. Ved at personalet er bevisst over barnas mange uttrykksmåter, vil dette skape et tydelig fokus for hvordan man kan tilrettelegge for at de stille barna får medvirke i barnehagen. (2012, s.19)

På samme måte kan rammeplanen støtte Baes teori, i og med at den krever at personalet skal fremme «mangfold i kommunikasjon, språk og andre uttrykksformer». Vi kan altså se dette i tråd med at Bae fremmer mulighetene til å ta i bruk alternative kommunikasjonskanaler. Som nevnt tidligere i teksten er eksempler på dette tegnspråk eller å styrke språkutviklingen med visuell kommunikasjon, som å for eksempel ta i bruk konkreter i ulike sammenhenger (2006, s.14).

2.5 Trygghet og tilknytning

Voksne i barnehagen har en stor oppgave i å sørge for at barna i barnehagen føler en trygghet, både psykisk og fysisk. Rammeplanen skriver at omsorg er en forutsetning for barnas trygghet og trivsel, hvor barnehagen skal legge til rette for omsorgsfulle relasjoner mellom barna og personalet og mellom barna. Dette skal være et grunnlag for glede, trivsel og mestring. Rammeplanen krever blant annet at personalet skal legge til rette for at barna skal kunne knytte seg til personalet og hverandre (Kunnskapsdepartementet, 2017, s 19-20).

Man kan si at barn lærer gjennom kontakt med voksne, hvor barnehagen er en viktig arena for læring hos barna. I vår natur har vi en avhengighet rundt å være i en relasjon og et fellesskap sammen med andre. Dette er med på å bygge opp en sårbarhet i mennesker. Dette kan knyttes opp til hvor de stille barna står, hvor tausheten dere skaper en avstand og gjør at de ikke trenger å forholde seg til andre i en dialog eller meningsutveksling. Dette kan føre til at de stille barna mister formen for et fellesskap, men de får muligheten til å være i fred med tankene sine. De gir dem en kontroll over situasjonen, samtidig som det fører til en ensomhet hos dem (Lund, 2012, s. 62).

Brandtzæg et al forteller om hvordan den voksne velger å tone seg inn på barnet er med på øke forståelsen av de ulike signalene barna sender som de ikke klarer å få frem verbalt. Det handler om å kunne tone seg inn etter barnets behov og kroppslig kommunikasjon. Gjennom å ta i bruk ulike sanseinntrykk kan de stille barna få anerkjent sine følelser, noe som kan føre til at barna åpner seg mer (2013, s.36).

Brandtzæg et al. forteller at tilknytning etableres allerede i det første møtet etter fødsel og er med på å danne et videre grunnlag for videreutvikling. De ansatte i barnehagen kan bli sett på som de nest viktigste omsorgspersonene, hvor tilknytning til stabile voksne som reagerer sensitivt på hva barna har behov for, er med på å utvikle deres sosiale og følelsesmessige evner (2013, s.16).

Trygghetssirkelen handler om å se barnet innenfra og hvordan den voksne skal kunne forstå barnets signaler bedre. Dette handler blant annet om barnets sosiale og emosjonelle utvikling og psykisk og fysisk helse.

Trygghetssirkelen er bygget på mange år med forskning rundt hvordan de grunnleggende behovene henger sammen. Sirkelen bygges opp på barnas behov for nærhet, bekreftelse og følelsesmessig påfyll (Brandtzæg et al., 2013. s. 18-19).

For å kunne gi de stille barna en trygg arena i barnehagen kan det være en god fremgangsmåte å danne smågrupper. Brandtzæg et al. skriver om at når vi omgås i mindre grupper med barna, blir det enklere å stå frem som mer tilgjengelig og sensitiv overfor barna. Ved bruk av denne løsningen ser man barnet på en annen måte, enn når det er flere barn som deler på et par voksne. Når vi jobber med barn i en en-til-en situasjon eller i smågrupper, får vi mulighet til å tone oss inn på det enkelte barnet som vil vise oss barnets forutsetninger og hva det har behov for. Brandtzæg et al. understreker at; "tilgjengelige voksne er den viktigste faktoren for barns trivsel og trygghet i barnehagen". (2013, s. 106)

2.6 Foreldresamarbeid og barns følelser

Å opprettholde et godt foreldresamarbeid vil være avgjørende for å ivareta barns trivsel og trygghet. Dette er fordi at barnets utvikling i stor grad er knyttet til foreldrenes trivsel og tillit til barnehagen. Som barnehagelærer er det viktig å finne en balanse mellom å møte foreldrenes spesielle ønsker for sitt barn, samtidig som man ivaretar et allment hensyn til barnegruppen. I tillegg skal man finne en balanse mellom hensynet til foreldrenes oppdragermandat, barnehagens samfunnsmandat og hensynet til barnets beste. (Glaser, 2019, s.19). Det er viktig at de ansatte kan trekke frem de stille barnas ressurser, hvor muligheten rundt å snakke om det barnet strever med kan bygge videre på at barna får det bedre. Barnehagepersonalet skal kunne informere om hvordan barnet blir observert i barnehagen, samtidig som å gi foreldrene rom og mulighet til å beskrive hvordan de opplever situasjonen. Dette kan være både i barnehagen og i hjemmet, hvor barnehagepersonalet skal kunne være lydhøre rundt hva foreldrene mener og tenker er best forhold til det å kunne oppnå best mulig resultat for barnet (Barsøe, 2010, s. 149-159).

Barsøe nevner også at vi enklere kan tilrettelegge for hvordan vi skal fremme barns trivsel og utvikling i barnehagen, ved å opprettholde god kommunikasjon med foreldre. Ved å ha et tett samarbeid vil også foreldrene til barnet ha mulighet til å dele sin erfaring med gode tilnæringsmåter som barnehagen kan ha nytte av å ta i bruk (2010, s. 12).

3 Metode

3.1 Kvalitativ og kvantitativ metode

Dalland (2020) går inn på hva som skiller en kvantitativ eller kvalitativ metode. En kvantitativ metode vil si at man går inn systematisk i bredden slik at man får data i form av målbare enheter. Ved bruk av denne metoden kan man finne ut det som er gjennomsnittlig og representativt. Som forsker blir det tatt avstand fra fenomenet, slik at det blir sett mer utenfra. I motsetning til kvantitativ metode, finner vi kvalitativ metode, som vi har valgt å benytte oss av. Her går vi mer i dybden med en helhet og forståelse. Her ser vi som forskere fenomenet innenfra hvor vi får en påvirkning og delaktighet. En god huskeregel kan være at de som benytter seg av kvantitative data, blir assosiert som «tellere», mens de som bruker kvalitative data, kalles «tolkere» (2020, s.56).

3.2 Valg av metode

Vi har valgt å bruke kvalitativ metode i form av intervju for å innhente kunnskap og få svar på valgt problemstilling rundt inkludering av de stille barna. Vi ønsket å få svar på hva de ser på som stille barn, hvordan de jobber med å inkludere de stille barna i barnehagen, barnas rett til medvirkning og voksenrollen. Etter å ha valgt problemstilling gikk vi gjennom de ulike forskningsmetodene man kunne ta i bruk, hvor vi kom frem til at gjennom intervju fikk vi muligheten til å høre og se rundt informantenes egne meninger, erfaringer, sosiale kompetanse og opplevelser. Denne metoden ville gi oss hjelp til å samle inn data som er relevant til vår oppgave, hvor vi stilte spørsmål som var relevante for hvordan barnehagehverdagen foregår og hvordan arbeidsmetoder blir gjennomført i praksis. Dette gjorde at oppgaven våres ble empirisk, som betyr kunnskap som er bygget opp på erfaringer (Tjora, 2018, s.7). Vi forsto at dette ga oss muligheten til å få en bredere forståelse for hvordan informantene blant annet oppfattet verden rundt seg, hvor deres erfaringer og opplevelser sto sentralt (Kvale & Brinkmann, 2015, s.20).

3.3 Valg av informanter og gjennomføring av intervju

Vi har intervjuet tre pedagogiske ledere fra to ulike barnehager som alle arbeider med barn på stor avdeling (3-6 år). Vi ønsket ikke å intervju mer enn tre personer, da vi ville gå mer i dybden på hva hver enkelte informant hadde å fortelle oss. Vi henvendte oss til de barnehagene vi hadde fått tildelt som en del av prosjektet hverdagspraksis som er et samarbeid mellom Universitetet i Stavanger og Filiorum. Gjennom å være en del av hverdagspraksis fikk vi muligheten til å ta lydopptak gjennom intervjuene som ble gjort. For oss var det en lærerik prosess å få prate med mennesker som både hadde en kort eller lang erfaring som pedagogiske ledere. Vi ønsket å få et innblikk i hva informantene mente var et kjennetegn hos disse barna og deres erfaringer fra hverdagen av å jobbe med disse barna. Vi satte av ca. 1 time til hvert intervju, dette var for at informantene skulle få muligheten til å bruke sin tid rundt spørsmålene vi hadde og samtidig kunne reflektere sammen, dette var noe vi så fungerte godt.

Vi var i kontakt med styreren i de ulike barnehagene, hvor de fant ut hvilke barnehagelærere som kunne passe som informanter forhold til våres problemstilling. Etter å ha fått avtalt tid til de ulike møtene, møtte vi opp i barnehagene etter det avtalte tidspunktet. Intervjuene baserte seg på en intervjuguide, som var et hjelpemiddel for å lede oss gjennom intervjuene. Intervjuguiden inneholdt blant annet tema og begreper som vi ønsket å ta opp i løpet av intervjuet. Samtidig sto intervjuguiden i en rekkefølge som vi mente var relevant i forhold til å besvare på vår problemstilling. På forhånd av intervjuene gikk vi gjennom spørsmålene sammen for å se om disse var lett forståelige, dette var med på å hjelpe oss til å få mer utfyllende svar i løp av intervjuene (Bergsland & Jæger, 2014. s.71). Vi valgte å sende over intervjuguiden kvelden før da vi ønsket at de skulle få reflektere litt rundt temaet, samtidig som vi og håpet på litt spontane og umiddelbare svar.

3.4 Bearbeiding av datamaterialet

Etter intervjuene var gjennomført satt vi oss ned sammen for å snakke ut om hva vi så på som viktig rundt informasjonen vi fikk fra informantene. Vi ønsket å gjøre dette for å reflektere sammen over de ulike svarene, samtidig se på likheter og ulikheter de forskjellige informantene hadde å komme med.

Vi ønsket å kunne sortere det vi mente var relevant forhold til besvarelsen av vår problemstilling, samtidig som vi ønsket å få en oversikt om det var noen aktuelle temaer som ble tatt opp i intervjuene som vi så på relevant å ha med i teoridelen. Vi satte deretter av god tid til å høre gjennom lydopptakene, hvor vi noterte ned viktige nøkkelord av det hver av informantene sa i løpet av intervjuet. Dette hjalp oss i å kunne kategorisere svarene vi fikk, samtidig som vi kunne reflektere, drøfte og sette svarene opp mot hverandre. Videre innhentet vi svarene og sitatene informantene hadde å komme med, som vi følte var med på å svare på problemstillingen og besvare det vi etterspurte i intervjuene.

3.5 Metodekritikk

Bergsland og Jæger skriver blant annet at ingen metoder er feilfrie, hvor det er avgjørende å være kritiske og reflekterte over egen metode og egne innsamlingsstrategier (2014, s.80). I intervjuene møter vi ulike mennesker som vi ikke har noen kjennskap eller relasjon til, dette kan bli sett på som problematisk forhold til at det kan oppstå misforståelser rundt kommunikasjon og spørsmål. Det er viktig å være bevisste på vår egen oppfatning rundt svaret informantene gir, samtidig som vi må kunne reflektere om spørsmålene vi gir blir oppfattet riktig av informantene.

Bergsland og Jæger understreker også hvor viktig innhenting av data er i forhold til å besvare på vår problemstilling. Gjennom intervju får man en dypere forståelse for det som skal undersøkes, dette er med på å kunne sikre validiteten da vi kan forhindre misforståelser som kan oppstå. Vi kan da forsikre oss om at innhentet data er relevant forhold til hva vi ønsket å få svar på (2014, s.80). Validitet handler om hvor relevant dataene man samler inn fra informantene er i forhold til vår problemstilling. Gjennom intervju som metode fikk vi muligheten til å sikre validiteten ved hjelp av en detaljert intervjuguide med lydopptak som hjelpemiddel. Dette gjorde at vi kunne forhindre misforståelser og sikre at dataen som ble samlet inn var relevant og ga oss svar på det vi ønsket å forske på (Bergsland & Jæger, 2014). Ved bruk av lydopptak som hjelpemiddel fikk vi sikret påliteligheten av dataen som ble innhentet. Dette var med på å gi oss en mulighet til å tydelig tolke informantenes svar gjennom repetisjonen av intervjuene som ble gjennomført.

Samtidig kan man stille seg kritisk rundt at det som kommer frem i intervjuene ikke nødvendigvis opprettholdes i praksis. Informantene fikk muligheten til å lese gjennom intervjuguiden kvelden før, som gjorde at de kan ha tilegnet seg ulik teori for å tilfredsstille spørsmålene som fantes i intervjuguiden. Likevel ønsket vi å sende intervjuguiden i forkant slik at informantene skulle føle seg trygge ved at de fikk innsikt i hva intervjuet skulle handle om.

3.6 Forskningsetikk og personvern

Bergsland og Jæger påpeker viktigheten rundt behandlingen av personopplysningene gjennom forskningsetikken. Derfor er det essensielt at vi før intervjuene gir informantene et skriv om at dette vil være anonymt og at vi ikke vil offentliggjøre personlig informasjon som kan avsløre hvem informantene i bacheloroppgaven er (2014, s.85).

Vi hadde derfor i forkant av intervjuene laget et samtykkeskjema med blant annet informasjon om hva som var formålet med intervjuet. I samtykkeskjemaet sto det blant annet kort om bacheloroppgaven og hva datainnsamlingen skal brukes til. Vi informerte ved oppmøte til intervju at vi har taushetsplikt rundt de opplysningene vi får i forhold til personopplysninger.

Vi valgte å gi informantene denne informasjonen da vi som intervjuere har et etisk ansvar for at informantene ikke føler de utleverer seg eller barnehagen på en måte som virker uforsvarlig og ubehagelig. Det er viktig å ta hensyn og respektere at informantene kan trekke seg, og at det å delta er frivillig. Vi ville og vise hensyn til informantenes ønsker om hvor intervjuene skulle foregå for å gjøre det mest komfortabelt ved å skape en trygg atmosfære. Om informantene hadde ønsket at intervjuet skulle holdes på deres hjemmebane, hadde vi sørget for å være fleksible i forhold til det (Bergsland & Jæger, 2014, s.72).

I forkant av intervjuene reflekterte vi over mulige utfordringer som kunne oppstå under forskningsprosessen. Dette kan for eksempel være at informantene velger å trekke seg, noe som kan føre til at vi kan få for lite informasjon å generalisere. Vi måtte også være åpne for at informantene kunne ha lik oppfatning rundt temaet og derfor kunne gi ganske like svar. I tillegg måtte vi sørge for at det ble satt av nok tid til intervjuene, og å gi informantene rom til pause. Om noen av spørsmålene som ble stilt opplevdes for personlige, og informantene kunne oppleve spørsmålene som ubehagelige, måtte vi være tydelige og forståelsesfulle rundt situasjonen og forberede oss på å trekke oss tilbake.

3.7 Kunne vi gjort noe annerledes?

I metodekapittelet under metodekritikk reflekterte vi over valget av intervju som metode. På den ene siden får man ved flere kvalitative intervjuer en bred dybdekunnskap over de pedagogiske ledernes refleksjoner, verdier og arbeidsmetoder. På den andre siden så vi det som viktig å kunne reflektere over hvilke feilkilder intervju som metode kan føre med seg. I metodekritikk går vi inn på at vi intervjuer mennesker vi verken har møtt eller har en relasjon til. Her kunne det oppstå misforståelser og mistolkning rundt spørsmål vi stilte og svar vi fikk fra informantene. Formuleringen av spørsmålene våre spilte derfor en viktig rolle, samtidig som at vi pratet høyt og tydelig. Tonefallet og kroppsspråket vårt påvirket også hvordan informantene oppfattet spørsmålene vi stilte gjennom intervjuene.

Videre så vi at informantene var samstemte når det kom til spørsmålene vi stilte i intervjuguiden. Vi så også at de støttet vårt teoretiske perspektiv i betydelig grad. Vi har prøvd å sette oss inn i hva det vil si å være i rollen som informant. På forhånd fikk de tilsendt både samtykkeskjema og intervjuguide hvor de da har fått mulighet til å tilegne seg informasjon i forkant av intervjuet. På denne måten kunne vi ikke vite om informantene malte et annet bilde når de pratet i intervjuet, enn det som faktisk utøves i praksis.

Vi ser i etterkant at å kun bruke intervjuer som metode ikke ga oss det fulle bildet vi gjerne skulle hatt. Her kunne vi for eksempel ha brukt observasjoner som supplement til intervjuene for å forske videre på hvordan de pedagogiske lederne arbeider i praksis.

Vi er også bevisst over hva vi kunne gjort annerledes i forhold til spørsmålene i intervjuguiden. Vi synes det er en ryddig og strukturert intervjuguide som dekker hovedbegrepene som nevnes i problemstillingen. Likevel kunne vi hatt et enda bredere fokus når det kommer til foreldresamarbeid da dette var et begrep som ble tatt opp av alle de tre informantene. Sist men ikke minst er det viktig å være bevisst over at vår subjektive opplevelse kan ha hatt en innvirkning i vår evne til å tolke ting på. For å oppsummere kunne vi altså gått enda mer i dybden med spørsmålene i intervjuguiden, samtidig som vi kunne styrket empiriene våre ved bruk av observasjon som metode i tillegg til intervjuene.

4 Empiri og analyse

I dette kapittelet vil vi presentere og drøfte rundt innhentet data fra de ulike informantene i lys av relevant teori. Vi har valgt å ta i bruk de samme temaene vi har skrevet om i teoridelen for å kunne skape en flyt og helhet i oppgaven. I dette kapittelet ønsker vi å ha et fokus rundt besvarelse av vår valgte problemstilling som er : *“hvordan inkluderer barnehagepersonalet de stille barna til å medvirke i barnehagehverdagen?”*. Vi så at voksenrollen, tilknytning og trygghet var noen temaer som gikk igjen i flere av svarene vi fikk rundt spørsmålene vi hadde i løpet av intervjuet.

Basert på empirien fra intervjuene med de tre pedagogiske lederne, kan vi trekke noen konklusjoner rundt hvordan barnehagepersonalet inkluderer de stille barna til å medvirke i barnehagehverdagen. Empirien som ble gjort reflekterer grundig i forhold til stille barns atferd og behov i barnehagen. De viktigste aspektene som ble tatt frem var kommunikasjon, relasjon, voksenrollen og tilrettelegging av miljøet for å imøtekomme de stille barnas behov på en best mulig måte.

4.1 De stille barna - *“Barna som er profesjonelle på å gjemme seg”*

Da vi stilte våre informanter spørsmålet om stille barn og hva de mente kjennetegner et stille barn, virket det som at de tilsynelatende hadde samme oppfatning om hva dette begrepet innebærer. Stille barn ble betegnet som barna som ikke tar så mye plass og ikke viser stort med følelser. Det ble nevnt at disse barna viser typiske trekk som at de holder seg langt inn til veggen og at de ofte plasserer seg litt i utkanten av fellesskapet. I utkanten av fellesskapet ble de beskrevet som barn som kunne ha en risiko for å bli glemt i løpet av en dag. Dette kan trekkes opp til Barsøe som nevner at barn med en stille atferd kan virke tilbaketrukket og hemmet, hvor de viser og uttrykker lite følelser (2010, s.29).

Informantene har identifisert de stille barna som barn som ofte holder seg i utkanten av fellesskapet, viser lite følelser, og kan være vanskelige å oppdage. Denne observasjonen sammenfaller med Barsøe sin teori om innagerende atferd hos stille barn.

Barsøe sier at de stille barna ofte kjennetegnes som barn som viser lite følelser, de er mimikkfattige og har vanskeligheter for å møte blikk.

Dette er barn som kan ha et kroppsspråk som oppleves avvisende, hvor de har en holdning som er hemmet og tilbaketrukket (2010, s.28-30).

Ulike situasjoner der barna trekker seg tilbake ble identifisert som testing av grenser, og det trekkes parallelt til Flaten og Lund sin beskrivelse av barns beskyttelsesmekanismer.

“Selv om det var en kjip hendelse, jublet vi ansatte sammen i pausen over at vi endelig hadde fått barnet til å vise noe form for følelse!” fortalte den ene informanten oss da vi stilte spørsmål rundt de stille barna. Dette var en situasjon hvor et barn endelig viste tegn til følelser da barnet datt av en sykkel, noe barnet hadde tilbakeholdt i 3 år.

Alle informantene hadde hatt erfaring med stille barn i barnehagen, men at de stille barna uttrykte seg på forskjellige måter. Dette kunne være barn som var svært aktive i lek med barna de hadde en relasjon til, men i større grupper ble med tilbakeholdne. Dette kunne være barn som var aktiv pratsomme med trygghetspersonen sin i barnehagen, men som valgte en form for stillhet rundt andre. Barna kunne være aktivt lekende, men når en voksne var til stede trakk de seg tilbake og var helt stille. Barsøe forteller viktigheten av å kunne se den andre og å kunne leve seg inn i hvordan den andre opplever en situasjon (2010, s.46).

Det ble gjennom intervjuene gjentatt en del ganger at de stille barna sjeldent oppsøker en voksen på egen hånd, hvor voksenrollen var sentral gjennom oppfølgingen av disse barna. Dette er barn som ikke uttrykker seg verbalt, svever gjennom den daglige rytmen, og som oftest gjør som de blir fortalt. De krever også lite oppmerksomhet og gjør seg selv usynlig, *“De stille barna er profesjonelle på å gjemme seg og ikke bli oppdaget”*, uttrykte den ene informanten. Måten informanten beskriver de stille barna viser store likhetstrekk med det Barsøe (2010) trekker frem i sin skildring av stille barn. Noen barn bruker ulike beskyttelsesstrategier mot situasjoner og opplevelser som kan virke provoserende: "Noen blir eksperter i å gjemme seg bort" (2010, s. 29) .

Johannesen og Sandvik snakker om at stillhet kan være en kommunikasjonsform for barnet, hvor de sier at stillhet er et uttrykk de voksne skal kunne legge merke til og gi rom for. Stillhet kan være noe barna aktivt bruker på samme linje som de tar i bruk andre uttrykksmåter (2008, s.73). Den ene informanten nevnte viktigheten rundt å se på stillheten som en kommunikasjonsmåte.

Det er så mye barna kan fortelle deg uten å si noen ting, det handler bare om å være bevisst på hva de prøver å fortelle deg. Vi må opprettholde god kommunikasjon mellom oss voksne på avdelingen både i form av uformell kommunikasjon i forbifarten, men også mer planlagt kommunikasjon som avdelingsmøter, slik at vi alle klarer å tyde hva barnet ønsker å fortelle oss.

Denne type stillhet som informantene opplevde var ikke den samme stillheten barna hadde i møte med sine foreldre, hvor informantene beskrev viktigheten av et godt foreldresamarbeid for å kunne skape trygghet hos de stille barna.

Sjenanse og sosial angst ble fremhevet som ulike faktorer som kunne påvirke barnas deltakelse og sosiale kompetanse. Informantene understreker betydningen av å tolke stillhet som en form for kommunikasjon hvor det vektlegges viktigheten rundt at de voksne tolker situasjonene korrekt og forstår de ulike behovene barna har. De stille barna ble sett på som barn som ikke oppsøker voksne på egen hånd, noe som er med på å utfordre personalet til å være ekstra oppmerksomme og proaktive i å etablere kontakt og å skape trygge omgivelser.

Da vi stilte spørsmålet om det var noen spesifikke situasjoner barna trakk seg vekk fra, refererte en av de pedagogiske lederne til en bemerkelse hun hadde gjort seg med et av barna på sin avdeling. *“Jeg opplever at barnet kan tulle og tøyse når vi skal samle alle barna til samlingsstund. Her opplever jeg det som at hen tester grenser.”* I forbindelse med denne uttalelsen, ser vi likheter i forhold til det Flaten og Lund hevder om barns beskyttelsesmekanismer for å unngå å bli sett i det store fellesskapet.

Sjenanse eller sosial angst kan i følge Flaten (2010) føre med seg unngåelsesatferd og ulike forsvarsmekanismer i møte med andre, som kan gjøre at barnet får mindre samværserfaring og dermed lavere sosial kompetanse. Barnet kan ofte bli redd i situasjoner hvor det blir ekstra synlig i fellesskapet. Dette kan for eksempel komme av frykt for å gjøre noe som andre vurderer som dumt (2010, s.28-29).

4.2 Voksenrollen - Inkludering og medvirkning, veien til trygge og nære relasjoner

Voksenrollen blir ytterligere diskutert i forhold til å skape trygge relasjoner og inkludere de stille barna i barnehagen. Informantene vektlegger betydningen av foreldresamarbeid, kartlegging av barnets forutsetninger, og å tilrettelegge for individuell medvirkning.

Voksenrollen står sentral i forhold til å etablere nære relasjoner med barn for å kunne skape en trygghet. Dette knyttes opp til Barsøes teori om trygg tilknytning, hvor barna bruker omsorgspersonen som en base for å kunne utforske verden.

Det ble tydelig lagt frem rundt viktigheten hos de voksne når det kommer til anerkjennelse, tilgjengelighet, aksept og samspill for å kunne skape en trygg base for barna.

Vi så at det oppstod likhetstrekk da informantene gikk inn på hva de mener er et av barnehagelærerens viktigste roller. *“Jeg arbeider for å skape en nær relasjon med barnet, slik at det opplever trygghet. På denne måten får barnet rom til å utvikle seg og å oppleve mestring i barnehagen.”* Understreket en av informantene. Barsøe trekker frem at barn som leker gledesfylt og kreativt ofte har en trygg tilknytning hvor de bruker omsorgspersonen som en trygg base de utforsker fra. For at vi som barnehagelærere skal mestre å skape en trygg base hos de stille barna, må vi møte dem med anerkjennelse, tilgjengelighet, aksept og samspill. (2010, s.52)

Videre spurte vi informantene om hvordan de konkret tilrettelegger for at de stille barna får medvirke i barnehagen. Her ble blant annet foreldresamarbeid trukket frem hos alle de tre informantene. En av informantene fortalte at:

For at jeg skal kunne tilrettelegge for at barnet får medvirke i barnehagen, krever det at jeg kartlegger hvilke forutsetninger barnet har, og hva det har behov for. Da er det viktig å ha et godt samspill med foreldrene.

Her ser vi hvordan de tre pedagogiske lederne fremmer det rammeplanen krever av barnehagens samarbeid mellom hjem og barnehage. *“Barnehagen skal begrunne sine vurderinger overfor foreldrene og ta hensyn til foreldrenes synspunkter. Samarbeidet skal sikre at foreldrene får medvirke til den individuelle tilretteleggingen av tilbudet.”* (Kunnskapsdepartementet, 2017, s.29).

At personalet opprettholder et tett og godt samarbeid med foreldrene vil ifølge forskning spille en sentral rolle for hvordan barnet utvikler seg i barnehagen. For små barn vil hjem og barnehage utgjøre helheten i deres liv, og at å ivareta gode overganger er med på å styrke barnets trivsel og læring (Drugli & Onsøyen, 2010, sitert i Glaser, 2019, s.19). Forskning viser også at å ha involverte foreldre vil ha stor innvirkning på barnets trivsel og generelle utvikling i barnehagen (Clarke-Stewart & Allhusen, 2005, sitert i Glaser, 2019, s.20).

Informantene mente at tilknytning hadde en sentral rolle når det kom til barnas trygghet til de voksne. Det spilte en stor rolle på de voksnes tilstedeværelse og hvilken relasjonsbygging de hadde til hvert enkelt barn. *“Det tar lang tid å bli kjent med de stille barna, hvor det er mitt ansvar å bygge en god relasjon til barnet! Jeg må vise at jeg er til å stole på”*. De var alle enige om at barnas trygghet til de voksne hadde en innvirkning på foreldrenes trygghet til barnehagen. Å ha en inntoning på barna ble nevnt som viktig, hvor det å skape en tidlig start rundt tilknytning hadde stor betydning. *“Tilstedeværelse er viktig. Vi må være aktiv i lek med barnet for å bli kjent med det og skape en relasjon! Det er viktig at vi er der barnet er”*.

Hvem barna valgte som sin trygge voksne kunne ikke de voksne styre. De hadde alle et stort fokus på samhold og følelsen av et fellesskap. For at dette skulle kunne gjennomføres med de stille barna var det viktig å plassere barna i smågrupper slik at relasjonsbyggingen kunne utvikles. *“Smågrupper er med på å få de stille barna ut av kjeden. Hvem har barnet lyst å være med? Hvem oppsøker barnet? Hvordan inkluderer de andre barna barnet?”*.

Da vi stilte spørsmål om hvordan de stille barna får medvirke generelt i barnehagen, kom informantene inn på hvor viktig trygghet og relasjonsbygging er for de stille barna. Her fikk vi frem at alle de tre informantene blant annet brukte smågrupper som fremgangsmåte for å skape trygge og tettere relasjoner til både barn og voksne.

Vi jobber jo i smågrupper hele veien. Her legger vi til rette for vennskap og at barna kan spille hverandre gode. De som ofte er stille og tar lite initiativ setter vi ofte sammen med barn som er aktive og får de andre med seg i leken,

fortalte en av informantene iherdig. Dette kan ses i tråd med avsnittet fra teoridelen hvor vi trekker frem Brandtzæg et al. (2013) og deres skildring av hvordan man kan skape et trygt miljø for barna. Her ser vi at smågrupper legger til rette for at den voksne blir mer tilgjengelig og sensitiv overfor barna. Å se barnet i en mindre gruppe vil også gi oss muligheten til å tone oss inn på barnets kommunikasjonsuttrykk, som gjør det lettere for oss å anerkjenne barnets følelser. Dette kan igjen føre til at barnet blir tryggere slik at det klarer å åpne seg mer opp. (2013, s.36) I smågrupper får man mulighet til å opprettholde trygghetssirkelen ved at man ser barnas behov for nærhet, bekreftelse og følelsesmessig anerkjennelse (2013, s.18).

Smågrupper kan brukes som en tilrettelegging for å skape trygge relasjoner mellom den voksne og barna seg imellom, som videre vil øke barnas deltakelse og medvirkning i barnehagehverdagen. Å ta i bruk smågrupper som en strategi for å gjøre personalet mer tilgjengelig og sensitivt overfor barna, støttes av teori fra Brandtzæg et al. (2013). Ved å se barnet i en mindre gruppe får vi muligheten til å bedre forstå barnets kommunikasjonsmåter og følelsesuttrykk, som igjen kan styrke anerkjennelsen av barnets følelser og bidra til økt trygghet. Det kommer også tydelig frem at ved å sette barna i smågrupper, kan man legge til rette for at barna spiller hverandre gode. Ved å plassere et stille barn sammen med et barn som er mer aktiv, håper informantene at man kan stimulere til økt deltakelse og initiativ også fra de stille barna. (2013, s.106).

I svarene som ble gitt ser man at informantene gjentar viktigheten av å bygge gode relasjoner med hvert enkelt barn. Det vises til viktigheten av et personale som er til å stole på, noe som kan ta tid og krever en aktiv deltakelse i barnas lek og hverdag, hvor informantene understreker at hvem barna velger som sin trygghet av voksne ikke kan styres, men at hele personalgruppen skal være tilstede og tilgjengelige for barnet der det er. Empirien i teksten belyser betydningen av tilknytning, trygghet og relasjonsbygging for stille barn i barnehagemiljøet. Informantene fremhever hvordan tilstedeværelse og relasjonell tilknytning til de stille barna er sentralt for å skape et trygt miljø, ikke bare for barna, men også for foreldrene. Det blir altså understreket at barnets trygghet til personalet påvirkes av foreldrenes tillit til barnehagen.

4.3 Foreldresamarbeid - “Å ha en trygg tilknytning er en forutsetning for hvordan vi evner å uttrykker følelser” (Barsøe, 2010, s.54)

Foreldresamarbeid var et begrep som ble tatt opp av alle informantene. De så på viktigheten av å høre hva foreldrene hadde å si om deres barn da de har den mest sentrale rollen i barnets liv. Det ble nevnt at om foreldrene vet at barna har en trygg hverdag i barnehagen, trygger dette også dem som foreldre.

Foreldrene fortalte meg at barnet deres var et helt annet barn hjemme enn det det var i barnehagen. Barnet hjemme ble beskrevet som livlig, full av energi, aktiv ute og bød på masse lek, mens det samme barnet jeg hadde i barnehagen sto klistret inn til veggen i nesten fire år i barnehagen.

Uttrykte den ene informanten. Hun spesifiserte videre at foreldrene skal bli sett, hørt og inkludert i arbeidet med deres barn. Foreldresamarbeidet står sentralt i forhold til arbeidet med relasjonsbygging hos de stille barna. Gjennom en tilstrekkelig og god kommunikasjon med foreldrene ga det informantene en pekepinn på hvilken retning de skulle jobbe videre med de stille barna, og et svar på eventuelle årsaker til at barnet velger stillhet.

Dette tar oss videre inn på foreldrenes påvirkningskraft når det kommer til barns tilknytning og hvordan de evner å vise følelser. Barsøe snakker om hvor stor innvirkning foreldrenes relasjon til barnet har, og at dette dyrker barnets videre relasjon med andre mennesker igjen. De tidligste erfaringene vi har, spiller en viktig rolle i hvordan vi utvikler oss i senere tid. Å ha en trygg tilknytning er en forutsetning for hvordan vi evner å uttrykke følelser. (2010, s.54) Ved å reflektere over dette ser vi en klar sammenheng med at foreldre spiller en stor rolle for hvordan barnet får medvirke i barnehagen, da tilknytning og relasjonsbygging er avgjørende for hvor trygg barnet føler seg. Å skape en trygg base rundt barnet er essensielt for barnets videre utvikling og deltakelse i barnehagehverdagen.

Foreldresamarbeid fremheves som en viktig del av å sikre at de stille barna får medvirke i barnehagen. Det vises til at foreldre har en betydelig innvirkning på barnets trivsel og utvikling i barnehagen.

Å kartlegge barnas behov og forutsetninger samt å involvere foreldre i denne prosessen blir støttet opp under rammeplanens krav om samarbeid mellom hjem og barnehage. Dette samarbeidet anses som viktig og avgjørende for barns trivsel, læring og individuelle tilrettelegging.

Det blir trukket frem viktigheten av gode overganger mellom hjemmet og barnehagen, hvor involverte foreldre har stor innvirkning på barns trivsel og generelle utvikling. Det blir lagt frem hvordan foreldrenes har en innflytelse på barns tilknytning og følelsesuttrykk, hvor foreldrenes relasjon til barnet har en betydning for dets videre relasjoner og evne til å uttrykke følelser. Dette poengteres med at tidlige erfaringer spiller en avgjørende rolle i senere utvikling, og at det at barna får en trygg tilknytning er viktig forhold til barns følelsesuttrykk.

Alt i alt kan vi se at empirien fremhever viktigheten av relasjonsbygging, tilstedeværelse og smågrupper som virkemidler for å kunne skape et trygt miljø og legge til rette for deltakelse og utvikling hos stille barn i barnehagene. Disse tilnærmingene synes å være i tråd med teoretiske grunnlag, noe som vektlegger behovene rundt trygghetssirkelen, anerkjennelse og følelsesmessig støtte i små og tilgjengelige miljøer for barn. Samlet sett peker forskningen i teksten på betydningen av voksenrollen i å inkludere de stille barna i barnehagehverdagen. Det å kunne skape trygge relasjoner, tolke barnets signaler og legge til rette for individuell medvirkning gjennom foreldresamarbeid og smågrupper er sentrale tiltak. Informantenes erfaringer korresponderer i stor grad med eksisterende teori, spesielt Barsøe sin beskrivelse av stille barn og dets betydning av trygg tilknytning. Videre i forskningen kunne vi se at det ble lagt stor vekt på hvordan voksenrollen kunne tilpasses individuelle behov hos de stille barna og hvilke konkrete arbeidsmetoder som kan implementeres for å styrke barnas deltakelse. Totalt sett kan vi se at empirien gir oss en dyp forståelse av kompleksiteten rundt inkludering av stille barn i barnehagen. Vi ser viktigheten av helhetlig tilnærming, hvor kommunikasjon, relasjon, voksenrollen, tilrettelegging av miljø og foreldresamarbeid spiller noen store nøkkelroller for å sikre at barna føler seg sett og hørt, og føler en trygghet i barnehagehverdagen.

5 Konklusjon:

Formålet med denne oppgaven var å på best mulig måte besvare problemstillingen: “*Hvordan inkluderer barnehagepersonalet de stille barna til å medvirke i barnehagehverdagen?*”. Vi har gjennom intervju med tre pedagogiske ledere på stor avdeling i ulike barnehager fått et innblikk i hvordan de arbeider med dette og deres tanker rundt valgt tema.

Da vi nevnte problemstillingen våres til informantene syntes de det var et viktig og interessant tema vi tok opp som ikke har nok søkelys i barnehagehverdagen. Som oss var de enige i at de stille barna blir for lite snakket om og at det burde jobbes bedre med inkluderingen av disse barna. Det å inneha nok kompetanse om de stille barna har en stor betydning for hvordan de blir møtt i barnehagehverdagen.

Det som kom frem i intervjuene var en klar forståelse av hvordan barnehagepersonalet aktivitet inkluderer stille barn i barnehagehverdagen. Det ble sagt at de stille barna er barn som er profesjonelle på å gjemme seg og som ofte holder seg i utkanten av fellesskapet hvor stillheten er en type kommunikasjon som de voksne skal tolke. Det ble reflektert grundig rundt de stille barnas atferd og behov, med fokus på sentrale aspekter som kommunikasjon, relasjon, voksenrollen og tilrettelegging av miljøet for å imøtekomme de stille barnas behov på best mulig måte. Informantene viser gjennom svarene at barna har venner, men at de ikke tar stort til initiativ selv, noe som kan knyttes opp til deres sosiale kompetanse. Voksenrollen har en viktig betydning, hvor de spiller en avgjørende rolle for om de stille barna klarer å knytte relasjoner, komme seg i lek og å delta i sosiale sammenkomster. Det kom også frem at i barnehagen må den voksne være aktivt tilstedeværende i leken slik at de fungerer som støtte og trygghet for det stille barnet både i lek og situasjoner som omhandler andre.

Problemstillingen vår knytter også inn medvirkningsbegrepet og hvordan personalet kan legge til rette for at de stille barna skal få muligheten til å *medvirke* i barnehagehverdagen. Her kom det frem at det er viktig å se at stillhet er en form for kommunikasjon, hvor det er avgjørende at personalet tar seg tid til å se og høre barnet. Det var da viktig at personalet var bevisst over hvordan de skulle utnytte tid og ressurser for å kunne kartlegge utfordringene de sto overfor. I intervjuene ble det nevnt at det ene personalet kunne veksle mellom å ha både en form for uformell kommunikasjon i forbifarten eller mer planlagt kommunikasjon i form av avdelingsmøter i etterkant, hvor de tydeliggjorde ulike utfordringer og hvordan de videre skulle arbeide for tilrettelegging i henhold til barnets forutsetninger.

Svaret vi fikk gjennom empirisk analyse viser at barnehagemiljøet har en stor betydning for barnets trivsel og utvikling, og man ser viktigheten av at personalet jobber med inndeling av mindre grupper for å inkludere de stille barna på best mulig måte av et fellesskap. I smågrupper har de stille barna større muligheter for å bli sett og hørt, i tillegg til at de får et større rom til å kunne uttrykke seg selv. Man kan si at i smågrupper får de stille barna muligheten til å skape positive samspillserfaringer sammen med personalet og andre barn, noe som er viktig i forhold til at barna skal utvikle seg til livet videre. Her knyttes voksenrollen inn, ved at de skal arbeide med å skape trygge relasjoner og inkludere de stille barna for individuell medvirkning. De voksne har et stort ansvar når det kommer til tilrettelegging slik at de stille barna på lik linje med de andre får muligheten til å gi en stemme rundt det som angår de i barnehagehverdagen.

Det ble også understreket betydningen av et godt foreldresamarbeid, hvor foreldrene har en viktig rolle i forhold til å danne gode og nære relasjoner og tilknytninger til de stille barna. Det er viktig med en god dialog mellom barnehage og hjem slik at personalet har et utgangspunkt å bygge på de ulike faktorene de må jobbe videre med for å sikre barnas mulighet for medvirkning i barnehagen.

Informantene viste under intervjuene å ha kompetanse rundt de stille barna, noe de så var essensielt å ha for å imøtekomme disse barnas behov i barnehagen. Det ble tydelig lagt frem viktigheten av en tilgjengelig voksen, hvor anerkjennelse, aksept og samspill står sentralt i forhold til å skape en trygg base for barna. Det blir tydeliggjort den voksnes rolle i forhold til å skape trygge rammer, hvor tilgjengeligheten av personalgruppen må være der for at barnet skulle kunne få muligheten til å utvikle sitt sosiale samspill. Man kan si at barnehagen og personalet har et stort ansvar når det kommer til å tilrettelegge slik at og de stille barna får muligheten til å medvirke og sette preg i barnehagehverdagen. Svarene fra intervjuene som ble gjort understreker betydningen av en helhetlig tilnærming for å sikre inkludering og deltakelse for de stille barna i barnehagehverdagen.

Vi har gjennom empirien sett at det finnes ulike måter å jobbe med de stille barna på og hvordan de kan inkluderes til å medvirke i barnehagehverdagen. Vi ser at besvarelsene fra intervjuene som blir trukket frem i analysen kan knyttes opp til enighet med teori, og at det er fort gjort for at de stille barna kan bli oversett i en travel hverdag i barnehagen. Informantene hadde ulike måter å jobbe med de stille barna på, men i hovedsak delte de flere likhetstrekk som de så på som relevante for å skape en trygg base for foreldrene og de stille barna.

Det viktigste som kom frem i forhold til å jobbe med de stille barna var å gi barna en trygghet, la de bli sett og hørt ut fra deres kommunikasjonsform og vise at de er anerkjent.

Gjennom denne oppgaven har vi fått rikelig erfaring og kunnskap gjennom temaet som omhandler de stille barna i barnehagen. Dette er et tema vi erfarer at blir snakket lite om, noe som førte til at vi ønsket å ha fokus på de stille barna i barnehagen. Gjennom å få muligheten til å intervjuer pedagoger har vi fått en bredere forståelse for hvordan dette arbeides med i praksis, noe som har gjort at vi har utviklet en enda større forståelse for hvordan vi kan jobbe med de stille barna som kommende barnehagelærere. Ved å belyse dette temaet ønsker vi å skape bevissthet rundt arbeidet med de stille barna i barnehagen, som vi håper kan være med på å gjøre veien til videre forskning litt kortere.

6 Litteraturliste:

Bae, B. (2012). Barnehagebarns medvirkning. Bae, B. *Medvirkning i barnehagen: Potensialer i det uforutsette* (s. 13-28). Oslo: Fagbokforlaget

Bae, B., Eide, B.J., Winger, N & Kristoffersen, A.E. (2006). *Temahefte om barns medvirkning*. Oslo; Kunnskapsdepartementet

Bae, B., Fennefoss, A. & Grindland, B. (2011). *Medvirkning i barnehagen: potensialer i det uforutsette*. Fagbokforlaget.

Barsøe, L. (2010). *Ville og stille barn i barnehagen: veier ut av låste atferdsmønstre*. Fagbokforlaget.

Barsøe, L. (2012). *Ville og stille barn i barnehagen: veier ut av låste atferdsmønstre*. Fagbokforlaget.

Bergsland, M. D. & Jæger, H. (2014). *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen*. Cappelen Damm.

Brandtzæg, I., Torsteinson, S. & Øiestad, G. (2013). *Se barnet innenfra. Hvordan jobbe med tilknytning i barnehagen*. Oslo: Kommuneforlaget (KF).

Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Flaten, K. 2010. *Barn med sosial angst og sjenanse*. Oslo: Kommuneforlaget AS.

Gjertsen, P. (2013). *De usynlige barna*. Fagbokforlaget

Glaser, V. (2019). *Foreldresamarbeid: Barnehage i et mangfoldig samfunn*. Oslo: Universitetsforlaget.

Johannesen, N. & Sandvik, N. (2008). *Små barn og medvirkning: Noen perspektiver*. Oslo: Cappelen akademisk forlag

Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplan for barnehagen: forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Udir.

<https://www.udir.no/contentassets/7c4387bb50314f33b828789ed767329e/rammeplan-for-barnehagen---bokmal-pdf.pdf>

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju (3. utg.)*. Gyldendal.

Lund, I. (2012). *Det stille atferdsproblemet. Innagerende atferd i barnehage og skole*. Bergen: Fagbokforlaget.

Mørland, B. (2014.) Barnehagen – en del av det profesjonelle støtte- og hjelpeapparatet. I P. Sjøvik (Red.), *En barnehage for alle. Spesialpedagogikk i barnehagelærerutdanningen*. (s. 81-100). (3. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Pedersen, K. (2015). *Ut fra egne forutsetninger: Inkluderende pedagogikk i barnehagen*. Bergen: Fagbokforlaget.

Sjøvik P. *En Barnehage for alle : spesialpedagogikk i barnehagelærerutdanningen*. 3. utg. Universitetsforlaget; 2014.

Tjora AH. *Viten skapt : kvalitativ analyse og teoriutvikling*. Cappelen Damm akademisk; 2018.

7 Vedlegg 1: Intervjuguiden

Intervjuguide

Kompetanse:

Hvilke yrkeserfaring og/eller faglig bakgrunn har du?

- Pedagog i danmark, 6år i norge.

Hvor lenge har du jobbet i barnehage?

-

Hvor lenge har du jobbet som pedagogisk leder i barnehage?

- 6 år som pedagog.

Hva mener du er barnehagelærerens viktigste oppgave?

- Barns danning, danning legger grunnlag; grunnsteinene til videreutvikling.

De stille barna:

Hvis vi sier stille barn, hva tenker du da? Hva mener du kjennetegner et stille barn?

- «skygge barn» barn som stiller seg inntil veggen, følger den daglige gangen og er med. Er ikke det barnet som tar kontakt med voksne.

-

Har du noen nå, eller har du hatt noen stille barn på avdelingen? Hvilke erfaringer har du med dette?

- Ingen barn nå, men har hatt. Minne seg på å oppsøke barnet, voksnes ansvar å legge til rette for en god relasjon.

I hvilke situasjoner opplever du at barna er stille? Har du en tanke om hvorfor de eventuelt velger stillheten rundt disse situasjonene?

- a) Miljø?
- b) Egenskaper?
- c) Språk
- d) utrygghet?
- e) Annet?

Erfaring av 4års langt skyggebarn. Utallige samtaler med foreldrene, et annet barn i hjemmet enn i barnehagen.

Hvordan tilrettelegger du for barnets behov til kommunikasjon? (verbalt/non-verbalt)

- Små grupper, muligheten og tilbyr barna uttrykke seg verbalt.
- Nonverbalt i leken, aktivt deltagende voksne i leken. La barna fortelle mye gjennom leken, bevisst på hva barna prøver å fortelle.
- Skape en bevissthet på avdelingen om hva barnet prøver å fortelle gjennom blant annet lek og tegning feks.

Medvirkning og inkludering:

Hva definerer du som barns medvirkning i barnehagen?

- Barna får være med å bestemme innholdet i løpet av dagen.

a. Hvordan får de stille barna medvirke generelt i barnehagen?

- en til en. La barnet bestemme hvordan leken skal fungere, hvor den voksne må «kreve» at barnet bestemmer. Gi de en utfordring.

b. Hvordan tilrettelegger du som pedagogisk leder for at de stille barna får medvirke?

- Som over. Turveksling av bestemmelse i smågrupper, hvor barna ruller forhold til bestemmelse.

Hvordan sikrer du at de stille barna blir inkludert på avdelingen?

- Smågrupper.

Hva tenker du om din egen rolle rundt samspillet med det stille barnet?

a. Hvordan kan kompetanse/ faglig bakgrunn ha en betydning rundt bevisstheten av inkludering av de stille barna?

b. Holdninger?

c. Hvordan jobber dere innad i personalgruppen for å inkludere det stille barnet?

- vise barnet, vedsiden av barnet, bak barnet. (Bertil Bernstein – de tre læringsmiljøer).

Annet:

Er det noe annet du ønsker å tilføye?

8 Vedlegg 2: Samtykkeskjema

Vil du delta i

Forskningsprosjektet *Hverdagspraksiser*?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å involvere barnehagelærerstudenter i forskning som bidrar til mer kunnskap om hverdagspraksiser som fremmer lek, kommunikasjon og tilhørighet i barnehagen. I dette skrevet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Gjennom *Hverdagspraksiser* skal barnehagelærerstudentenes Bacheloroppgaver knyttes til forskning som skjer ved Universitetet i Stavanger ved Institutt for barnehagelærerutdanningen, og det nasjonale barnehageforskningssenteret FILIORUM¹ finansiert av Norges Forskningsråd. Det overordnede målet for alle Bacheloroppgavene er å få mer kunnskap om hverdagspraksiser i barnehagen innenfor temaene: digital kompetanse, lek, tilhørighet/mangfold, kreativitet, bærekraft og ledelse. Problemstillingene vil variere innen rammen av de tematiske områdene.

Vi ønsker å forske videre på problemstillingen «Hvordan inkluderer barnehagepersonalet de stille barna til å medvirke i barnehagehverdagen?». Når vi snakker om barnehagepersonalet så mener vi både assistenter og pedagoger, hvor vi ønsker å høre hvordan du som pedagog jobber med dette innad på avdelingen.

Inkludering har et stort fokus i denne oppgaven, men vi vil avgrense det med å fokusere på hvilken kunnskap personalet har rundt inkludering av de stille barna i barnehagen.

Intervjuet vil bestå av ca. 10 spørsmål hvor noen av spørsmålene har delspørsmål. Intervjuet vil vare i maks 60 minutter. Informasjonen som innhentes under intervjuet vil analyseres og skape grunnlaget for videre arbeid mot en bacheloroppgave. Prosjektdeltaker vil motta en intervjuguide med forskningsspørsmålene i forkant av intervjuet/ved oppstart av intervjuet.

Studentenes Bachelorsoppgaver tilsvarer 15 studiepoeng (¼ studieår) og datagrunnlaget de bygger oppgavene sine på er korte observasjoner i barnehagen, intervjuer. Dataene som samles inn skal i første rekke brukes til studentenes Bacheloroppgaver, men vi vil også i dette brevet spørre om lov til å bruke dataene videre i forskning i FILIORUM – Senter for barnehageforskning.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Stavanger (UiS) ved Institutt for barnehagelærerutdanning og FILIORUM – Senter for barnehageforskning er ansvarlige for prosjektet. Samarbeidspartnere er barnehageeiere i Rogaland som har kommet med ønsker om tema de vil ha belyst gjennom studentenes Bacheloroppgaver.

¹ <https://www.uis.no/forskning-og-ph-d/forskningssentre/filiorum-senter-for-barnehageforskning/>

Hva innebærer det for deg å delta?

Ved å delta i prosjektet vil barnehagelærerstudenter ved UiS få mulighet til å besvare problemstillinger i sine Bacheloroppgaver gjennom tilgang til praksisfeltet som videre bidrar til forskning om hverdagspraksiser i barnehagen.

Metoder som vil bli brukt er ikke- deltakende observasjon, deltakende observasjon og intervju og

Ikke-deltakende observasjon betyr at studenten er tilstede og observerer barn og ansatte i barnehagen uten at de selv deltar aktivt i det som foregår. Deltakende observasjon er nødvendig når studentene skal prøve ut didaktisk opplegg sammen med ansatte og barn i barnehagen. Det er lov å gjøre lydopptak. Opplysningene registreres gjennom studentenes notater som vil være anonymisert og oppbevart på sikker maskinvare. I den ferdige oppgaven vil det ikke være mulig å gjenkjenne barn, ansatte eller barnehagen dataene er samlet inn i. Det er kun studenten som har opplysninger om dette. Studenten har taushetsplikt, og ingen, heller ikke veileder, vil vite hvilke barn eller hvilken barnehage dette dreier seg om. Gjennom intervju med ansatte vil det ikke åpnes for spørsmål om enkeltbarn.

Ved intervjuer det er tillatt å skrive notater og ta lydopptak. Det kan i noen tilfeller være aktuelt å lagre data innsamlet via intervju, eller observasjon, til videre forskning i FILIORUM. Data lagres på sikker server og krever tillatelse av involverte.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger og data samlet inn om deg vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

I tilfeller der det gjøres observasjon av ansatte i barnehagen vil kun de ansatte som har gitt samtykke bli observert. Samtlige ansatte som skal intervjues må ha gitt tillatelse til dette.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Det er kun student som vil ha tilgang til opplysninger om ditt navn, hvilken barnehage du arbeider i, og andre detaljer knyttet til datainnsamlingen. Veileder og prosjektgruppe ved UiS vil ha tilgang til anonymiserte data som samles inn. Deltakere vil ikke kunne gjenkjennes hverken i Bacheloroppgaven til studentene eller i eventuelle andre publikasjoner der dataene brukes.

Alle data vil ivaretas gjennom sikker lagring i tråd med UiS retningslinjer, og vil anonymiseres slik at opplysningene ikke vil kunne spores tilbake til kilden. Dette kan gjøres ved at barna/barnehageansatte/barnehagen får fiktive navn eventuelt nummer. Dataene oppbevares på tilgangsbegrenset og passordbeskyttet maskinvare.

Barnehagene som har deltatt i prosjektet vil kun få tilgang til resultater gjennom studentenes Bacheloroppgaver der ansatte, barn, og barnehager er anonyme.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres innen Bacheloroppgaven er godkjent slik at ingen data kan spores tilbake til kilden, noe som etter planen er februar 2024.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet (etter at data er samlet inn, men før oppgaven er avsluttet og dataene anonymisert), har du rett til:
innsyn i data og personopplysninger som er registrert om deg. Du har også rett til å få utlevert en kopi av opplysningene,
å få rettet og eventuelt slettet opplysninger om deg,
å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Etter at anonymisering er foretatt kan du ikke identifiseres i datamaterialet og det vil derfor ikke være mulig å hente ut data om deg.

Ønsker du mer informasjon om datainnsamlingen, kan dette fås ved henvendelse til prosjektansvarlig ved UiS (se kontaktinformasjon på samtykkeskjema).

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Stavanger har Sikt –Kunnskapssektorens tjenesteleverandør, vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med: Institutt for barnehagelærerutdanning/FILIORUM, Universitetet i Stavanger ved professor/senterleder FILIORUM Elin Reikerås, eller administrativ koordinator FILIORUM Secilie Schelbred filiorum@uis.no
Vårt personvernombud: Rolf Jegervatn rolf.jegervatn@uis.no

Hvis du har spørsmål knyttet til Sikt sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med: Sikt –Kunnskapssektorens tjenesteleverandør på nettside: <https://sikt.no/om-sikt/kontakt-oss#skjema> eller på telefon: 73 98 40 40.

Med vennlig hilsen

Elin Reikerås

Secilie Schelbred

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Hverdagspraksiser*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

å delta i observasjon i barnehagen

å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles i henhold til de tillatelser jeg har gitt ovenfor.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)